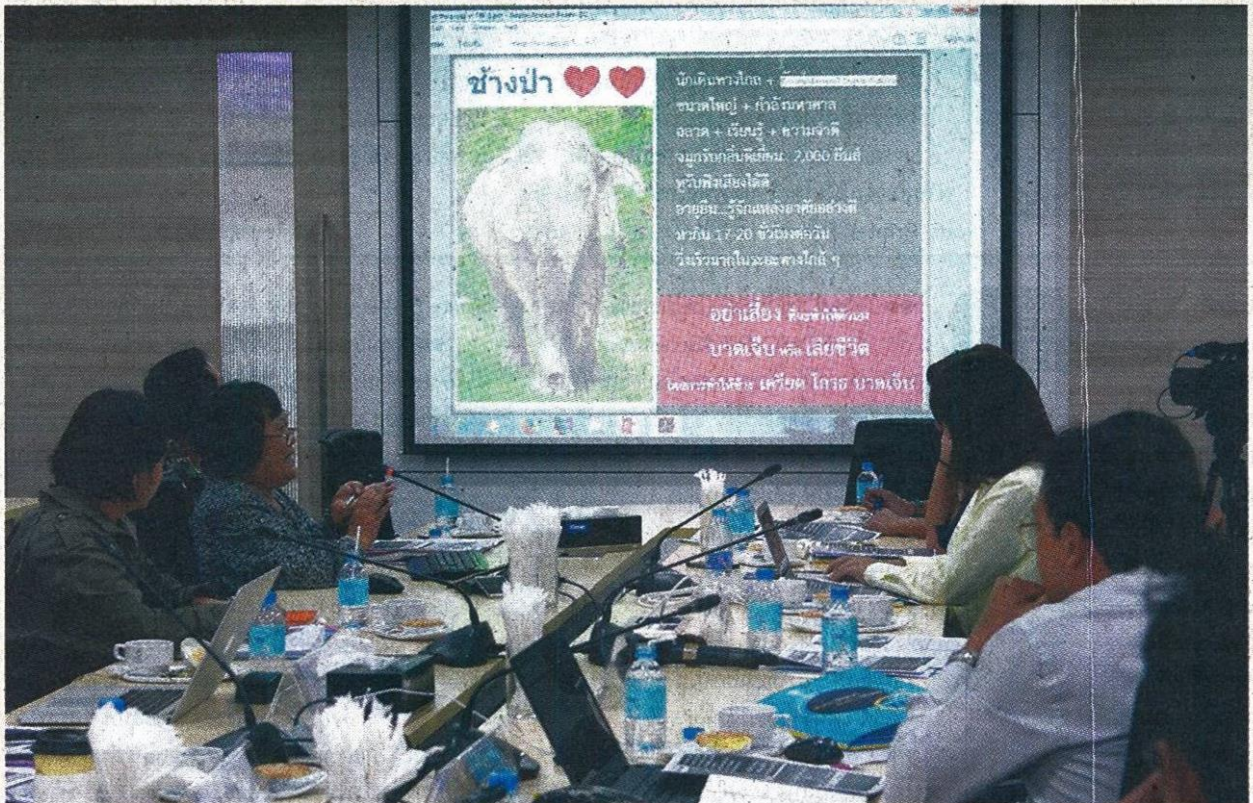

ปัญหา 'คน ช้าง ป่า'
ทางออกที่ยังพอมีหวัง

ปัญหา 'คน ช้าง ป่า'

ทางออกที่ยังพอมีหวัง

หลากหลายเวทีทัศน์

● ธนชัย แสงจันทร์ ●

ที่ผ่านมา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รายงานว่า ประเทศไทยมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างเกิดขึ้นในพื้นที่อนุรักษ์อย่างน้อย

มาตรการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง ดังนั้นทางออกระหว่าง "คนกับช้าง"...จึงถูกมองว่า เป็นแสงสว่างปลายอุโมงค์ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นเริ่มฉายภาพช้างออกมาเกินพืชผลการเกษตรของชาวบ้านตั้งแต่ปี 2533 ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จ.กาญจนบุรี กระทั่งเกิดเป็นกรณีคล้ายๆ กันในหลายพื้นที่

จากปัญหาที่เกิดขึ้น "นักวิชาการด้านช้าง" ภาคส่วนต่างๆ ได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในส่วนนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุน

คม ชัด ลึก

กรอบ่าย

Khom Chad Luek (Mid-Day)
Circulation: 900,000
Ad Rate: 2,200

Section: First Section/-

วันที่: อาทิตย์ 5 มิถุนายน 2559

ปีที่: 15

ฉบับที่: 5342

หน้า: 1 (ล่างซ้าย), 10

Col.Inch: 168.46 Ad Value: 370,612

PRValue (x3): 1,111,836

ศิลปิน: สีสี่

คอลัมน์: หลากมิติเวทีทัศน์: ปัญหา "คน ช้าง ป่า" ทางออกที่ยังพอมีหวัง

การวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงสนับสนุนโครงการ "การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขยายผลงานวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับช้างป่า" ซึ่งเป็นการยกระดับงานวิจัยและขยายผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและระดมความเห็น สกว.จึงจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ "คน ป่า ช้าง... ความอยู่รอดท่ามกลางภัยแล้ง" โดยมีนักวิชาการด้านช้างและป่า ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลและสถานการณ์ต่างๆ ที่เห็นและเป็น

อยู่ เริ่มจาก ศศิน เฉลิมลาภ ประธานมูลนิธิสืบนาคะเสถียร กล่าวถึงสถานการณ์ป่าไม้กับปริมาณช้างในประเทศไทย ว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) อยู่ประมาณ ร้อยละ 20 ของพื้นที่ประเทศ (84.57 ล้านไร่) แต่ในจำนวนนี้มีพื้นที่ประชาชนกว่า 5 แสนครอบครัว ที่มีพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งอยู่ในป่าอนุรักษ์กว่า 8 ล้านไร่ หรือร้อยละ 9 ของจำนวนป่าอนุรักษ์ทั้งหมด ดังนั้นถ้ามีการ

ศศิน เฉลิมลาภ

ทวงป่าอนุรักษ์คืนมาได้มากเท่าใด ก็เท่ากับเราจะมีพื้นที่ให้สัตว์ป่าได้อาศัยหากินมากขึ้นเท่านั้น

ซึ่งย้อนแย้งกับข้อมูลจำนวนช้างของ ดร.ชมชื่น ศิริพันธ์แก้ว คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ระบุว่า ปัจจุบันจำนวนช้างของไทยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10 นับจากช่วง 3 ปีที่ผ่านมา

ที่เดิมที่ไทยมีช้างป่าอยู่ประมาณ 3,000 ตัว และมีช้างบ้านอยู่ครึ่งหนึ่งของช้างป่า

นอกจากนี้ ข้อมูลของอาจารย์มหิตลยังพบอีกว่า ช้างป่าไทยอยู่ในช่วงเบบี๋บูม หรือช่วงที่ประชากร

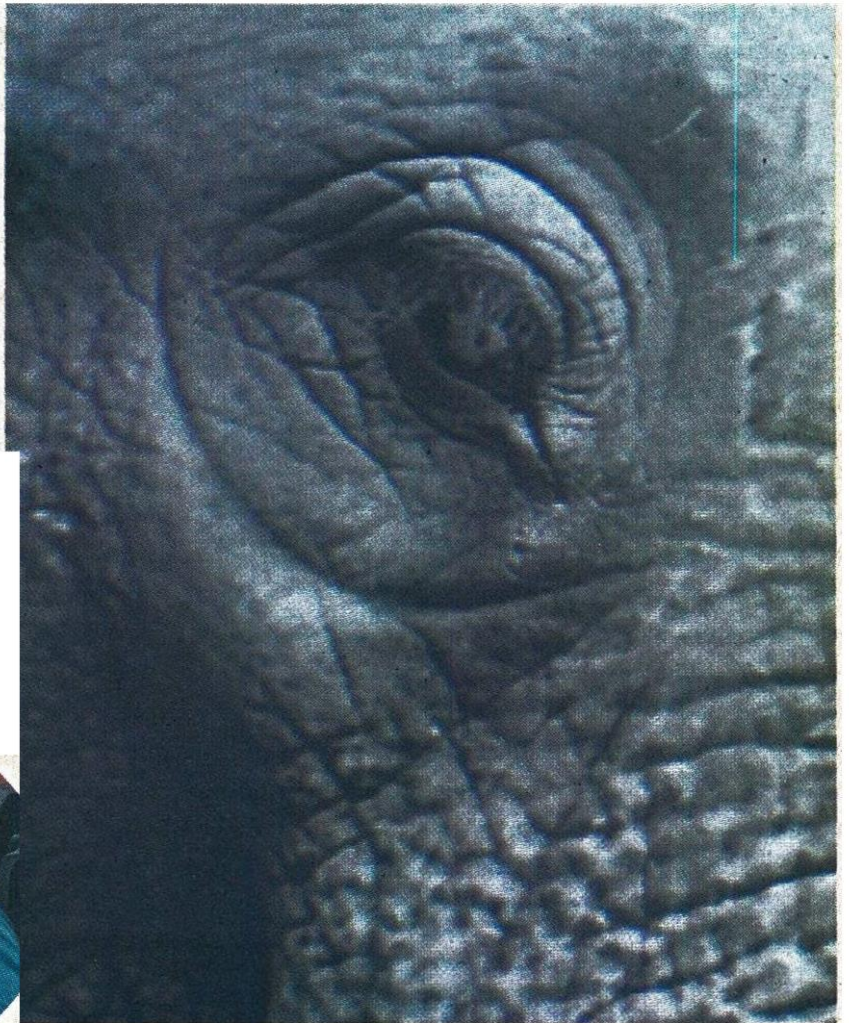
ช้างส่วนใหญ่อยู่ก่อนเจริญพันธุ์ร้อยละ 32 และอีกร้อยละ 68 เป็นวัยเจริญพันธุ์ เช่น พื้นที่สลักพระ มีจำนวนประชากรมากที่สุดราว 250-300 ตัว รองลงมาคือ เขาใหญ่ และป่ารอยต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อุทยานแห่งชาติภูผามาศ

ส่วนสาเหตุที่ทำให้ช้างป่าออกมากินผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านนั้น อาจารย์มหิตลวิเคราะห์ว่า ช้างเป็นสัตว์ที่ไม่ใช่ "ผิวเด็วเมียเด็ว" และช้างตัวผู้มักจะแสดงอำนาจและพลังในการครอบครองช้างตัวเมีย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้พลังงาน จึงออกหากินพืชที่ให้พลังงานสูง โดยเฉพาะอ้อย

สำหรับแนวทางการแก้ปัญหา "ช้างออกจากป่า" ดร.ชมชื่นเสนอว่า ในหลาย

ประเทศนิยมใช้วิธีการสร้าง corridors หรือเส้นทางเดินของช้าง และแนวโน้มของประเทศไทยมีการศึกษาเส้นทางเดินของช้างแบบ corridors อยู่บริเวณทางเหนือของเขตอุทยานสลักพระไปยังห้วยขาแข้ง แต่ยังไม่พบว่าช้างที่มีอยู่ประมาณ 200 ตัว ไม่มีการเดินทางไปมาหาสู่กันในบริเวณนี้

ด้าน ดร.มัทนา ศิริกระจ่าง นักวิชาการด้านช้างป่า ชมรมคนรักช้างป่า กล่าวถึงเรื่องช้างออกจากป่าว่ามีงานวิจัยยืนยันว่าช้างเป็นสัตว์อีกชนิดที่มีจมูกดี ฉลาด แรงเยอะ รู้ว่าผลไม้ที่ไหนสุก และความรู้ในการหาแหล่งอาหารจะถูกถ่ายทอดจากแม่สู่ลูกๆ ที่นำดอกไม้หรือช้างจะใช้เวลาในการหากินถึง 17-20 ชม./

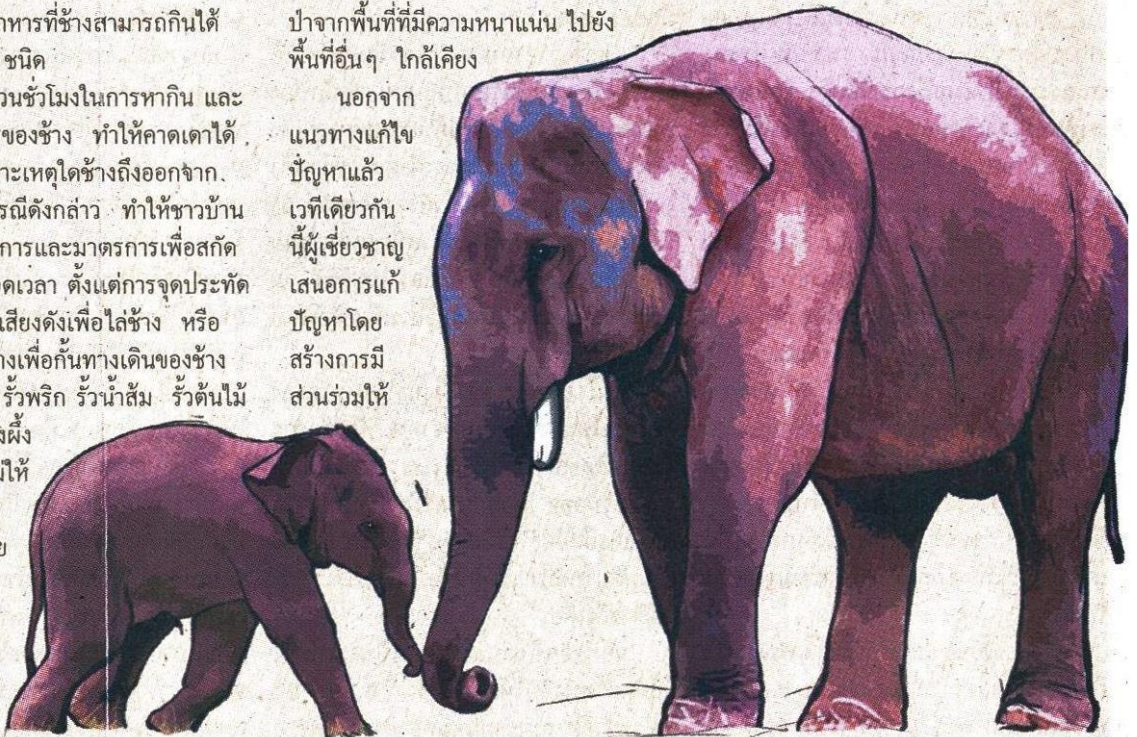

ต่อวัน และอาหารที่ช้างสามารถกินได้มากกว่า 400 ชนิด

ด้วยจำนวนชั่วโมงในการหากิน และปริมาณอาหารของช้าง ทำให้คาดเดาได้ไม่ยากว่า เพราะเหตุใดช้างถึงออกจากป่า และจากกรณีดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านพยายามหาวิธีการและมาตรการเพื่อสกัดกั้นช้างป่าตลอดเวลา ตั้งแต่การจุดประทัดหรือทำให้เกิดเสียงดังเพื่อไล่ช้าง หรือสร้างสิ่งกีดขวางเพื่อกั้นทางเดินของช้าง เช่น รั้วไฟฟ้า รั้วพริก รั้วน้ำส้ม รั้วต้นไม้ รั้วไซเรน รั้วรังผึ้ง เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ช้างบุกรุกเข้ามาในเขตอาศัยของมนุษย์ ซึ่งบางวิธีก็ใช้ได้ผลในช่วง

ป่าจากพื้นที่ที่มีความหนาแน่น ไปยังพื้นที่อื่นๆ โกล่เคียง

นอกจากแนวทางแก้ไขปัญหาแล้ว เวทีเดียวกันนี้ผู้เชี่ยวชาญเสนอการแก้ปัญหาโดยสร้างการมีส่วนร่วมให้

แรกๆ แต่แล้วปัญหาก็กลับมาเกิดขึ้นอีก เนื่องจากช้างเรียนรู้และปรับตัวรับมือกับเครื่องกีดขวางต่างๆ ได้ดีขึ้น เพราะช้างที่มีโพรงสมองตรงหน้าผากกว้างใหญ่นั้นหมายถึงมีออร์โมนบรรจุมันสมองได้ขนาดใหญ่ จึงไม่แปลกที่ในอดีต มนุษย์นำช้างมาฝึกให้ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทั้งการชักลากไม้ หรือถูกนำไปใช้เป็นการพาหนะในการแรมป่าอันแสนรกรก แล้วยังนำไปเป็นช้างเลี้ยงไว้ได้ฤๅไรเอรื้อนกระทั่งสร้างโรงช้างขนานไว้ข้างโรงเรียนไม่ต่างโรงรถให้ช้างอยู่อาศัยคู่กันมานานหลายชั่วอายุคน

ดังนั้น วิธีการต่างๆ ที่ชาวบ้านได้ทำนั้น เป็นวิธีแก้ปัญหเฉพาะหน้าในระยะสั้นๆ เท่านั้น เพื่อลดผลกระทบหรือทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด แต่ยังไม่ใช่วิธีแก้ปัญหในระยะยาว...

ส่วนแนวทางแก้ปัญหาในระยะยาวนั้น นักวิชาการด้านช้างเสนอว่า...ควรทำแหล่งอาศัยช้างป่าให้สมบูรณ์ เพื่อที่ช้างจะไม่ต้องเดินออกจากป่ามาหาอาหารในเขตอาศัยของผู้คน พร้อมกับเพิ่มพื้นที่แหล่งอยู่อาศัยให้แก่ช้างป่า รวมทั้งกระจายความหนาแน่นของช้าง โดยการเคลื่อนย้ายช้าง

ชุมชน ซึ่ง ดร.ชุตินันท์ วิทยาลักษณ์านาชาติเพื่อศึกษาความยั่งยืน เสนอว่าการให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เช่น การร่วมเก็บข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ช้างป่าออกมาทำลายพืชไร่ของชาวบ้าน จะก่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้

ปัญหามากขึ้น ทั้งในส่วนที่เป็นความคิดของตนเองและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน แม้จะต้องใช้เวลาในการกระตุ้นและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันของคนกับช้างป่าได้อย่างสันติและยั่งยืน
ขณะที่ นสพ.ฉัตรโชติ ทิตาราม คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ควรทำแหล่งอาศัยช้างป่าให้สมบูรณ์ เพื่อที่ช้าง จะได้ไม่ต้องเดินออกจากป่ามาหาอาหาร ในเขตอาศัยของผู้คน พร้อมกับเพิ่มพื้นที่แหล่ง อยู่อาศัยให้แก่ช้างป่า รวมถึงกระจายความหนาแน่น ของช้าง โดยการเคลื่อนย้ายช้างป่าจากพื้นที่ ที่มีความหนาแน่น ไปยังพื้นที่อื่นๆ ใกล้เคียง

เสนอว่า ควรมีการรักษาพื้นที่อาศัยหากินของช้างป่าในเขตป่าอนุรักษ์ เพราะยิ่งหากมีการบุกรุกป่า ช้างก็จะออกจากป่ามาหากิน ที่สำคัญควรควบคุมปริมาณช้างในบางพื้นที่ให้เหมาะกับปริมาณป่าและแหล่งอาหาร โดยการฉีดวัคซีนควบคุมความก้าวร้าวของช้าง ซึ่งขณะนี้มีการทดลองได้ผลกับช้างเพศผู้แล้ว ถือเป็นข้อมูลใหม่ที่ควรศึกษาและขยายผล

ส่วนการย้ายออกจากพื้นที่นั้น นสพ.ฉัตรโชติ ยืนยันว่า ไม่ช่วยลดปัญหา ระหว่างช้างกับคน เพราะที่ผ่านมาเคยมีการแก้ปัญหาด้วยวิธีดังกล่าว แต่สุดท้ายก็ไม่เป็นผล จนนำมาสู่ปัญหาในเรื่องของสวัสดิภาพสัตว์ ก่อนที่จะเสนอต่ออีกว่า

การควบคุมปริมาณช้างป่า ให้เหมาะสมกับปริมาณป่าและแหล่งอาหารในบางพื้นที่ น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อลดผลกระทบกรณีความขัดแย้งของคนกับช้างได้

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอแนะต่างๆ ของนักวิชาการ ผ่านการจัดเสวนาในครั้งนี้ ทำให้ทราบข้อมูลใหม่ ที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในมิติต่างๆ เช่น แนวทางการศึกษาผลกระทบ สักดางงานวิจัยใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การต่อยอดงานวิจัยต่อไป